

“Joa. En pakter zelf oek ien.” (Ja. En neem er zelf ook een).

Jeanneke riep naar de toog:

“Allez veroiert! Twie wittekes!” (Allez vooruit! Twee wittekes!).

Ze lachte en wreef over mijn haar.

“Gaai zaait ne roare kadee, zenne. Mè aa oar gelak pinnekesdroad. En beroemd dache zaait. Ge zè ne knappe gast al zaaide zwart. Tis oemdacher goo mè stoat. Al de waaive zaain zot van aa zeker?” (Je bent een rare kwast, hoor. Je haar is net prikkeldraad. En beroemd ben je ook. Je bent een knappe jongen, al ben je zwart. Het is omdat het je staat. Ik wed, dat alle wijven achter je aan zitten).

Ja, ik huilde. En meer dan een traan. Het verdriet was onuitstaanbaar. Het was niet zozeer de schok van de val dan pijn, die kwam uit het besef van werkelijkheid. Het gezuip van de laatste maanden had mij beneveld. En nu - hier alleen met mezelf - in een vertrouwd hoekje, overkwam het me. Het oneindige opgekropte verdriet zocht een uitweg. Ik huilde om het verlies van Oskar, die onnozele, lompe kloot van een gorilla die zo maar omviel omdat hij er genoeg van had. Om Roza, zo opstandig, dat ze niet wist wat te beginnen met haar onderdrukte kracht en die er het slachtoffer van werd. Ze hadden allebei gelijk op hun manier. Ik had zulk een medelijden met ze, dat ik er om snikte als een kind. Ik had ook te doen met mezelf. Dat ik me zo beet had laten nemen door Marcel, Maurice en Medard, die in hun onschuld beweerden grote redders te zijn, maar die zonder moeite door mij onder de tafel werden gedronken. Ik vond ze ook maar sukkel, die niet zo recht meer in hun schoenen stonden met hun voorgewende kameradschap. En meneer Kets, die de waarheid had zien dagen toen zijn einde naderde na zijn laatste hartinfarct, in het Sint Elisabeth gasthuis. Hier. In dezelfde kamer. In hetzelfde bed. Met dezelfde zuster. Dezelfde dokter. Hij zei hen “...dat het een grote fout van hem was geweest te denken, dat de leegte, waarmee hij de dieren opvulde niets was. Niets is ook iets”, zou hij er aan hebben toegevoegd. Hij werd ontslagen. Kwam thuis. En overleed rechtopstaand. Met opengesperde ogen. Voor het apenkot. Als een versteende bezoeker. Van binnen volkomen leeg.

“Kom, ge kunt niemeer oep aa twie biene stoan. Ik breng aa nor hois.” (Kom, je kan niet meer op je twee benen staan. Ik breng je naar huis).

Ze nam me in haar sterke armen. Het werd muistil in de kroeg. Iedereen keek. Niemand sprak. Je kon zien, dat ze zich schaamden over wat ze dachten toen ze in onze richting keken en merkten hoe Jeanneke me kustte. En hoe ik haar mijn vertrouwen schonk.

(Pauze)

Verlegen staarden ze voor zich uit. Als schuldigen. Als medeplichtigen. Van wat?

(Pauze)

Ze heeft me naar huis gebracht. Te bed gelegd. Alles opgeruimd. En ze is er gebleven.

(Pauze)

Meneer Vekemans was er als de kippen bij toen hij dit hoorde om de pastoor naar ons toe te sturen.

“Trouw ze a.u.b. als de zaken er zo voor staan.”

En de zaken stonden er zo voor. Jeanneke was in verwachting. In allerijl werd de trouwplechtigheid georganiseerd. Maar denk niet, dat het daarom

zonder betekenis was. O, nee. Er kwam veel volk op af. Iedereen wilde het huwelijk van een ‘zwart manneke’ met een ‘maske van de boite’ (meisje van de buiten) zien.

De kerk zat stampvol.

Het was een mooie mis. De pastoor hield een streng sermoen tegen hen die beweren dat alle Afrikanen in wezen nog menseneters zijn. En dat zijn er meer dan je denkt. Hij herinnerde zijn parochianen aan de Vlaamse schipbreukelingen die twee negers hebben opgegeten om te overleven. Daarna werd er door de directie een feestmaal aangeboden. In het apenkot.

Het was op suggestie van meneer Vekemans, die in originaliteit niet wou onderdoen voor zijn illustere oom en voorganger. Het bestuur stond er eerst wel wat vreemd en weigerig tegenover, maar ‘allez-kom-vooruit’, er moet niet altijd naar graten in de vis worden gezocht. Het was geen slecht idee. Veertig genodigden daagden op, waaronder Baron de Caters de Wolf en mevrouw Moretus du Bois, die aan het hoofd van de tafel plaats namen. Meneer Rouffart en zijn beste vriend meneer Delleu en hun dames. Naast hen, een oudere zus van Jeanneke - iewat onwennig - (haar ouders waren overleden) en Marcel, Maurice en Medard, die hun spijt betoonden over de kneuzingen die ik had opgelopen in de ommegank. De anderen zal ik niet noemen. Er waren er te veel.

In het midden van de zaal stond een welgedekte tafel en de apenbevolking in de kooien rondom drukte de snuiten tegen het glas om elke beweging van de obers te volgen. Ieder nieuw en onbekend gerecht kon rekenen op een vloed van commentaar. Toen stelde ik tot mijn verrassing vast, dat ik niets meer van de apentaal verstond. Het waren alleen nog maar kreten, de betekenis was verloren gegaan. Ik hoorde ze nu waarschijnlijk zoals ze werkelijk waren, zonder bijgevoegde fantasie. Het eten kwam van de beste traiteur uit de stad en was uitermate verzorgd. Iedereen at met smaak. Wijn was er in overvloed. Op het einde met de koffie en de cognac kwamen de taarten, een geschenk van een bakker uit de buurt. Zilveren koepelvormige schalen bedekten ze. Bij het wegnemen van de eerste vloog er een zwarte duif uit. De aanwezigen waren verrast en riepen: “Hé!” Ze klaptten in de handen. Daarna werd de tweede schaal opgelicht. Een witte duif steeg er uit op. De gasten juichten: “Ho!” En toen de taarten werden aangegnseden zat er in het ene een kleine bruidegom van drop en in het andere een bruidje van witte suiker.

Het enthousiasme kende geen grenzen. Jeanneke, het barmeisje, zag er ook uit als een prinses. Ze straalde. De twee duiven hingen ongemakkelijk aan het plafond en lieten soms wat vallen op de hoofden van de genodigden. De bekende toneelspeler van Doesselaar droeg nu het gelegenheids-gedicht voor, dat Jan van Rijswijk voor ons had geschreven en dat ik sinds die tijd zorgvuldig bewaar. Ik vergat mijn wrok en verdenkingen en leefde mee met het goede humeur van de aanwezigen. Ik dankte iedereen uit het diepst van mijn hart en vroeg mijn peter, Baron de Caters:

“Dit feest wordt zeker in het apenkot gehouden om de aandacht te vestigen op de nauwe band die er tussen mens en dier bestaat.” “Het is de bedoeling van God geweest, dat deze eerste optreedt als beschermer van de laatste”, zei hij filosofisch en met een Frans accent.

Meneer Pastoor knikte daarop beamend.

Er heerste volledige eenstemmigheid in het gezelschap. Men had de juiste toon gevonden. De juiste snaar beroerd.

“Bravo!”, werd er geroepen, “Bravo!”

En iedereen zong van: “Leve onze Jef en hij mag er wezen, leve onze Jef en hij mag er zijn!”

“Te denken dat we afstammen van deze schepselen is strijdig met de christelijke leer van God, maar is het oneerbiedig om te veronderstellen, dat wij een heel verre voorvader delen?”, hoorde ik meneer Rouffart voorzichtig insinueren.

Meneer Pastoor verslikte zich en keek het lid van de beheerraad met boze ogen aan. Er waren dus méér vrijmetselaars in die Raad van Bestuur dan hij had vermoed!

Mijn bruid naast me luisterde niet naar de sprekers en onderhield zich met Maurice. Ik hoorde haar zeggen, dat ik de grootste en dikste knuppel had, die ze ooit had gezien. Dat geen van die haar genaaid hadden daar aan konden. En omdat ze zag, dat ik het had gehoord voegde ze er gecheulend in mijn richting aan toe: “Ik zweer aa, daddet waar is!” (Ik zweer, dat het de waarheid is).

Ik zou haar voor die mededeling hebben omhelsd, ware het niet, dat de heer Vekemans met zijn mes tegen een glas tikte om de aandacht op te eisen.

Hij kwam met een verrassing. Iets bijzonders. Ieder hield zijn adem in. Niemand sprak nog een woord.

En daar was het.

(Pauze)

Het einde van de wereld. Een ramp, die mijn pasverworven geluk zou verwoesten. Ik begrijp nog steeds niet goed waarom. In een van de kooien, deze van de chimpansee Alois, was een speciale kleurverlichting aangebracht, zodat het er uitzag als een podium. Daarin verscheen - onder een speciale spot - een bewaker met Alois als een kind aan de hand, en gekleed in een Belgisch revolutionair pak uit de jaren dertig: een blauwe kiel, een muts met een kwast en een tricolore band over de schouder. Het was een kinderkostuum van de Ommegank. Zodra de Chimp het gezelschap in het oog kreeg stapte hij dapper vooruit naar het glas van de kooi, zette zich in militaire houding en salueerde, de apehand aan de muts. Ik lachte, stond op, salueerde en begon te zingen: “Juicht, belgen juicht...”

Ik vond het een zeer geslaagde grap en wou er hartelijk om lachen. Maar ik merkte dat het stil werd. De anderen waren als één man recht gerezzen. Men kon een speld horen vallen.

(Pauze)

Ik zweeg. Alle blikken richtten zich op meneer van Passel de schepen van onderwijs, die als hoogste ambtenaar officieel het feest bijwoonde. Hij stond bekend als een vurig patriot, zelf een held van 1830, want hij had littekens en decoraties. Het was hem aan te zien dat hij zich uiterst beledigd voelde. Enkele van zijn katholieke vrienden stunden hem in deze gevoelens. De verstoorte uitdrukkingen op de gezichten leverden daar het bewijs van.

“Eh bien, monsieur Vekemans, pour une blague, mes compliments.. c'est bien réussi!”

En hij stapte kordaat naar de geïmproviseerde vestiaire, waar zijn ‘trois cart’ en ‘chapeau melon’ hingen en vertrok. Parmantig. Zonder zich te verwaardigen nog één keer om te kijken. De accolieten met hun dames, die gillettjes lieten van verontwaardiging, volgden Baron de Caters. En Madame Moretus du Bois ging eveneens. Meneer